

SAYISAL UÇURUM (Digital Divide)

*Telekomünikasyon Kurumu
Sektörel Araştırma ve Stratejiler Dairesi Başkanlığı
Mart - 2002*

Yukarıda başlığını okuduğunuz rapor, Telekomünikasyon Kurumu'nun web sayfasından (www.tk.gov.tr) alıntılandı. Raporda, telekomünikasyon alanındaki teknolojik gelişmelere karşın, tüm dünyada ve Türkiye'de gelir, yaş, cinsiyet, ülke, yerleşim esaslarına göre büyük eşitsizlikler gözlemlendiği belirtiliyor. Ayrıca bu eşitsizliğin giderilmesi için yapılan çalışmalar ve Türkiye için öneriler sıralanıyor.

Konuyla ilgili araştırma hakkında raporda şu bilgilere yer verilmiş: *"Bilgi teknolojileri sahiplik ve kullanımının tüm Türkiye'de ölçüldüğü ilk çalışma 1997 yılında TUENA projesi kapsamında TÜBİTAK BILTEN tarafından yapılan "Yetenek ve Kullanım Saptaması" konulu saha araştırmasıdır Kentsel yerleşim yerlerini temsil eden ve kendi alanında ilk olan bu araştırma, yedi coğrafi bölgede, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından belirlenen 4000 örnekleme gerçekleştirilmiştir. Sektör çalışanlarına ve kamuda politika oluşturanlara önemli bir bilgi kaynağı olan 1997 yılı saha araştırması, 2000 yılına dek tekrarlanamamıştır. 2000 yılı Temmuz ayında TÜBİTAK BILTEN "Bilgi teknolojileri Yaygınlık ve Kullanım Araştırması-2000" (BTYKA-2000) adıyla yeni bir araştırma başlatmıştır. Araştırmanın saha çalışması Eylül 2000'de tamamlanmıştır."*

Uzunluğu nedeniyle raporun tamamına sayfalarımızda yer veremedik. Ancak özellikle telekomünikasyon alanındaki verileri alıntılama çalıştık. Araştırmanın tamamını kurumun web sitesindeki menüden **yayınlar/araştırma raporları** başlıklarından edinebilirsiniz.

Raporu dergimize almamıza izin verdikleri için Telekomünikasyon Kurumu yetkililerine teşekkür ederiz.

Sayısal Bölünme (Digital Divide) Nedir?

Sayısal Uçurum (Digital Gap) olarak da ifade edilebilen sayısal bölünme kavramı; değişik coğrafi alanlarda sosyo-ekonomik koşullar bakımından farklılık gösteren ticari işletmeler ve bireylerin, bilgi ve haberleşme teknolojilerine (ICT – Information and Communication Technologies) erişim imkanı ile internet kullanım amacına yönelik geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Sayısal bölünme, ülkeler arasında ve içerisinde değişkenlik göstermektedir.

Sayısal Bölünmenin Ölçümü

Sayısal bölünmenin ölçülmesinde, haberleşme altyapılarına ilave olarak kullanılan en önemli göstergeler, bilgisayar sayısı (TV, mobil telefonlar ve diğer teknolojiler üzerinden sağlanabilen alternatif erişim yöntemleri) ve internet erişimi miktarıdır. Ev kullanıcıları açısından sayısal bölünmede en önemli iki kriter, gelir ve eğitim seviyeleri olup, diğer kriterler arasında hane halkı büyüklüğü, yaş, cinsiyet, ırk, lisan ve konum gibi temel öğeler yer almaktadır. Bilgisayar sahipliği ve internete erişim, hane halkının gelirine bağlı olarak önemli bir şekilde değişkenlik göstermekle birlikte, düşük gelir gruplarının erişiminde bir artış gözlenmektedir.

Sayısal Bölünmenin Minimizasyonu

Telekomünikasyon sektörünün serbestleştirilmesi ve sonrasında yaşanan sıkı rekabet, kullanıcıların haberleşme ve erişim taleplerini artırırken, kullanım ücretlerinin ucuzlamasına, yeni teknolojilerin sunulmasına ve operatörlerin daha fazla yatırım yapmalarına neden olmuştur. Sayısal bölünmenin azaltılması için; altyapının kuvvetlendirilmesi ve genişletilerek erişimin yaygınlaştırılması, çalışanların ve özel şahısların bu hususta yeteneklerinin geliştirilmesi; OECD ülkelerinin genel politikaları arasında yer almaktadır. Bilhassa; kütüphane, postane ve benzeri kamu kuruluşlarının erişimleri artırılarak vatandaşların çok düşük ücretle veya ücretsiz olarak bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimi mümkün kılınmış, teknolojiye aşinalıkları ile bilgi ve becerileri geliştirilmiştir. Yaygınlığın artırılması ve gelecekteki işgücünün bilişim teknolojileri hakkındaki becerilerinin geliştirilmesi amacıyla, okullarda düşük ücretle ve subvansede edilmiş erişimin sağlanması amacıyla politikalar oluşturulmuştur. Buna karşılık, eşitliğin sağlanması ve şebekeleri kullanarak ekonomik verimliliğin artırılması amacıyla, temel sosyal haklardan yoksun gruplar ile engelli, yaşlı, kırsal alan ve düşük gelir gruplarındaki insanların erişiminin yükseltilmesi amacıyla gerekli tedbirler alınmıştır. Hemen hemen tüm OECD ülkelerinde, genelde yeni teknolojilere hızla adapte olamayan küçük ölçekli işletmeler için, destek programları yürütülmektedir.

Bilişim Teknolojileri ve İnternete Erişim

OECD üyesi [OECD(+)] ve OECD üyesi olmayan [OECD(-)] ülkelerin yıllara göre sabit ve mobil telefonlardan erişimini gösteren grafik aşağıda sunulmuştur:

Uluslararası boyutta sayısal bölünme ve evrensel hizmetlerin değerlendirilmesi için kullanılan en temel ve en önemli gösterge, 100 kişi başına düşen erişim hattı olmaktadır. 1998 yılında dünyadaki

erişim hattı sayısı 851 milyonu aşmış olup, bu büyüklüğün %64,5 'i OECD ülkeleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Sürekli büyüme kaydedilen telekomünikasyon sektöründe, 2002 yılında mobil ve sabit telefon sayılarının eşitlenerek 2 milyarın üzerinde aboneye ulaşılması hedeflenmektedir.

Dünya genelinde en düşük Gayri Safi Milli Hasılaya (GSMH) sahip ülkeler arasında, 1998 yılında 100 kişi başına düşen hat sayısı 1,6 olmuştur. 1990 yılında 6,6 milyon olan Çin 'in erişim hattı sayısı, 1998 yılında 87,4 milyona yükselerek, diğer OECD ülkelerinin toplam içerisindeki paylarının azalmasına neden olmuştur. 1990 'lı yıllardan sonra, penetrasyon oranının tüm bölgelerde artış trendine girmesine karşın, Afrika 'da kayda değer bir yükselişe rastlanılmamıştır.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında görülen önemli bir benzerlik; telekomünikasyon şebekelerine erişim, sosyal gelişmişlik düzeyi ve ekonomik refah seviyeleri arasındaki korelasyonun, sayısal bölünme göstergelerinde doğrudan etkili olmasıdır. Bilgi ve haberleşme teknolojilerine olan erişim, gelir grupları itibarıyla düzgün dağılım gösterememektedir. Dünya nüfusunun %85'lik bölümü; mobil kullanıcıların %35'ini, internet kullanıcılarının ise %25'ini temsil etmektedir.

Sayısal Uçurum Dünya Ve Türkiye'de Durum

Sayısal Uçurum ve Uluslararası Çalışmalar

Sayısal uçurum konusu, son dönemde yapılan uluslararası zirvelerde tartışılmakta, ülkeler bu konu için kendi ulusal politikalarını belirlemeye çalışmaktadırlar. Birleşmiş Milletler 'in, Eylül ayında New York 'ta gerçekleştirdiği Milenyum 2000 zirvesinde sayısal uçuruma karşılık alınacak önlemler tartışılmakta, Okinawa 'da yapılan G8 'ler toplantısında, bilgi zenginleri ve fakirleri arasında giderek artan uçurum konusuna dikkat çekilerek "internet erişimi olanlarla olmayanlar arasındaki uçurumun, eğitim, mesleki beceriler, okur yazarlık, kamu sağlığı ve ekonomik başarıları da etkilediği ve bu alanlarda mevcut uçuruma katlayıcı etkiler yaptığı" bildirilerde yer almaktadır.

Ülkeler, bireyler ve haneler ve şirketler arası sayısal uçurumdan söz edilmektedir. Küresel olarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki farklar ya da kuzey-güney ayrımı bilgi ve iletişim teknolojileriyle birlikte yeni bir boyuta taşınmıştır. Kendileri de büyük bir sanayi olan bu teknolojileri kullanan diğer sanayi ve ticaret alanlarındaki firmalarda da sayısal uçurumdan söz edilmekte, yeni ekonomi tanımları yapılmaktadır. Öte yandan bireyler arasında mevcut fakir-zengin, eğitilmiş-egitimsiz, kadın-erkek, yaşlı-genç, evli-bekar gibi farklılıklar, bilgi teknolojilerine sahip olma ve bu teknolojilerin kullanımıyla birlikte daha da çarpıcı hale gelebilmektedir.

G-8'ler 2000 Okinawa zirvesinde, mevcut sayısal uçurum yerel bir konu olmasının ötesinde global bir konu olarak ele alınmıştır. Bu zirvede ABD yönetimi kendisini global düzeydeki sayısal uçurumu kapatmaya adanmış olduğunu belirtmiştir. Bu konudaki çalışmaları koordine etmek için "Sayısal Fırsatlar Çalışma Gücü" (Digital Opportunity Task Force) adı altında bir grup kurulacağı Avrupa Amerikan İş Konseyi sekreteryası tarafından belirtilmektedir.1 Sayısal uçurum ve e-ticaret konusunda çalışacak özel kuruluşlara hükümet 200 milyon dolarlık yeni krediler sağlayacaktır. Japonya G8'ler zirvesine "Uluslararası Sayısal Uçuruma Karşı Japonya 'nın Ayrıntılı İşbirliği Paketi" adıyla çözümler sunmuştur. Japonya, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki sayısal uçurumun boyutunu vurgulayarak, eylem adımları belirlemiş ve önümüzdeki 5 yılda içerisinde 15 milyar Dolarlık resmi olmayan yardım fonlarının da olduğu bir paket oluşturduğunu açıklamıştır.2

İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı OECD'nin son dönem çalışmalarında da "sayısal uçurum" kavramının tanımı, ölçülmesi ve bu eşitsizliğe karşı alınacak önlemler öncelikli konular arasında yer almaktadır. OECD'nin Bakanlar düzeyinde Haziran 2000 'de yapılan toplantısında sayısal uçurum, politika belirlenmesi gereken üst düzey ilgi alanı olarak belirlenmiştir.

OECD'nin "Enformasyon, Bilgisayar ve Haberleşme Politikaları" komitesinin (ICCP) "Enformasyon Ekonomisi" adlı çalışma grubunda yürütülen çalışmalar, bilgi teknolojilerine ve altyapıya olan erişimdeki eşitsizlik, bu teknolojilerdeki dengesiz büyüme ile dağılım ve kullanım üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu grupta sayısal uçurum konusundaki çalışmalarda şu sorulara yanıt aranmaya çalışılmaktadır:

- farklı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapılar da sayısal uçurumun boyutu nedir, büyük ve küçük şirketleri nasıl etkileyecektir, ekonomik dengelelere etkisi nasıl olacaktır?
- sayısal uçurum nasıl bir hızda ve ne yönde değişmektedir, ne kadar önemlidir?
- yeni teknolojilerin hızlı yayılımı bu bölünmüşlüğü nasıl ve ne kadar etkilemektedir?
- hükümetlerden ve firmalardan gelen tepkiler ve alınan önlemler nelerdir?

OECD bu konudaki ortak bilgi tabanını geliştirmek amacıyla envanter çalışmaları başlatmış, üye ülkelere sayısal uçurumun ölçülmesi amacıyla saha araştırmaları yapmalarını tavsiye etmiştir.

Türkiye'de Sayısal Uçurum

Bilgi teknolojilerine sahiplik oranı ve bu sahipliğin farklı kriterlere göre sınıflandırılmasını ölçme yöntemi OECD'nin tüm üye ülkelere önerdiği analitik bir çalışmadır.

Bilgi teknolojileri sahiplik ve kullanımının tüm Türkiye'de ölçüldüğü ilk çalışma 1997 yılında

TUENA projesi kapsamında TÜBİTAK BİLTEN tarafından yapılan “Yetenek ve Kullanım Saptaması” konulu saha araştırmasıdır.3 Kentsel yerleşim yerlerini temsil eden ve kendi alanında ilk olan bu araştırma, yedi coğrafi bölgede, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından belirlenen 4000 örnekleme gerçekleştirilmiştir.

Sektör çalışanlarına ve kamuda politika oluşturanlara önemli bir bilgi kaynağı olan 1997 yılı saha araştırması, 2000 yılına dek tekrarlanmamıştır. 2000 yılı Temmuz ayında TÜBİTAK BİLTEN “Bilgi teknolojileri Yaygınlık ve Kullanım Araştırması-2000” (BTYKA-2000) adıyla yeni bir araştırma başlatmıştır. Araştırmanın saha çalışması Eylül 2000’de tamamlanmıştır.

BTYKA-2000 araştırmasında bilgi teknolojileri alanındaki önemli araç ve hizmetlere ilişkin sahiplik ve kullanım ile birlikte sahipliğin ve kullanımın çeşitli nitelikleri 127 ayrı başlıkta sorgulanmıştır. Sorgulanan araç ve hizmetler; telefon, cep telefonu, bilgisayar, İnternet, televizyon, sayısal/şifreli televizyon ve diğer araçlar başlığı altında DVD, fax, avuç içi bilgisayar gibi cihazlardır.

BTYKA-1997 ve BTYKA-2000 sonuçları karşılaştırıldığında, üç yıl içerisinde hanelerde sahiplik oranı en çok değişen iletişim aracının cep telefonu olduğu görülmektedir. Cep telefonu sahipliği 1997 yılında %10,1 iken 2000 yılında bu oran 5 katına çıkarak %50,2’ye yükselmiştir.

Türkiye’de televizyondan sonra en yaygın kullanılan iletişim aracı telefondur. Ancak telefon sahipliğinin gelir gruplarına göre dağılımına bakıldığında, Türkiye genelinde telefon sahibi olmayan %13,2 ‘lik kesimin, %90’nının alt ve alt orta gelir grubunda olduğu ortaya çıkmaktadır.

Nüfusu 20.000’den büyük yerleşim yerlerinde, alt gelir grubunu oluşturan kesimin %20,7’sinde temel iletişim aracı olan telefon bulunmamaktadır. Telefon sahiplik oranının en alt gelir grubunda % 79,3; en üst gelir grubunda da %97,4 olduğu göz önüne alınırsa diğer BIT ’lere göre en demokratik dağılım telefondadır.

Cep telefonu sahipliğinde de gelir grupları arasındaki dağılım önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Üst gelir grubundaki hanelerin %98,1’inde cep telefonu bulunurken altgelir grubunda bulunan hanelerin yalnızca % 27,4’ünde cep telefonu bulunmaktadır. Gelir seviyesi arttıkça cep telefonu sahiplik yüzdesi de artmaktadır.

BTYKA-2000 araştırması sonuçlarına göre, Türkiye ’de en yaygın iletişim aracı olan sabit telefon sahipliğinde bile farklı profil değişkenliğinde sahiplik oranları arasında önemli farklılıklar bulunabilmektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe bu teknolojilere olan sahiplik oranı artmaktadır.

Kentli hanelerdeki diplomasızlar içerisinde sabit telefonu olmayanların oranı % 22,4 iken, bu oran ortaokul ve lise mezunu olanların içerisinde %9,5’a yüksekokul ve üstü mezunlar içerisinde de % 6’ya düşmektedir.

Cep telefonu sahipliğinin eğitim grubuna göre değişimi daha da keskin bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de kentli hanelerde yaşayan yüksekokul ve üstü eğitim grubuna giren hanelerin %76,7’sinde cep telefonu varken diplomasız hanelerdeki cep telefonu sahipliği %22,5 olarak ortaya çıkmaktadır.

Sayısal uçurumun bir boyutu da cinsiyet değişkeninde ortaya çıkmaktadır. BTYKA-2000 araştırması sonuçlarına göre kentli hanelerdeki kadınların yalnızca %29,9 ’unda cep telefonu varken bu oran erkekler içerisinde % 67,6 ’ya çıkmaktadır.

Sayısal Uçuruma Karşı Yapılan Çalışmalar/Evrensel Hizmet

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) çerçevesinde hazırlanan 1999 yılı “İnsani Gelişmişlik Raporu”nda İnternet’in erişim ve dışlanma problemi yaratmasına dikkat çekilmiştir. Bilgi teknolojileri ekonomik gelişmede, eğitim alanında, sağlıkta, kamu yönetiminde öncü rol oynadıkça yoksulların, okur-yazar olmayanların, kırsal kesimde yaşayanların ve İngilizce bilmeyenlerin dışlanmışlığı giderek büyümektedir. Birleşmiş Milletler 1997 Nisan ’ında şu saptamayı yapmıştır: “Bilgi ve iletişim alanındaki fırsatlar, kaynaklar ve erişim dağılımında gittikçe artan bir eşitsizlik vardır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında bilgi teknolojileri ve onunla ilgili uçurum giderek büyümekte, bilgi yoksulluğu olarak adlandırılan bir çeşit yeni yoksulluk ortaya çıkmaktadır.”

Benzer bir şekilde 1994 yılında Avrupa Konsey ’ine sunulan raporda; bu teknolojilere sahip olanlar ve olmayanlar olarak, iki uçlu bir toplum yaratmanın esas tehlike olduğu belirtilmiştir.

Telekom hizmetlerine evrensel erişim kavramının uluslararası gündeme getirilmesi 1984 yılındaki “Maitland Raporu” ile olmuştur. O dönemde her 100 kişiye 1 telefon hattı olarak belirlenen bu hedef, 21. yüzyılın başında evrensel hizmet tanımının güncellenmesiyle birlikte iki önemli soruyu gündeme getirmektedir. Birincisi dünyadaki tüm uluslar ve bölgeler için aynı niteliksel ve niceliksel özellikleri olan evrensel hizmet tanımının yapılıp yapılamayacağı, ikincisi ise, evrensel hizmet kapsamının telefondan öteye giderek yeni teknolojileri kapsayıp kapsamayacağıdır. Maitlant raporu ile ortaya konan hedefin bugün ne kadar gerçekleştiği ayrı bir araştırma ve tartışma konusu olabilir.

Bugüne kadar evrensel hizmetin ortak bir tanımı yapılamamıştır. Avrupa Birliği’nin telefon direktifinde4 “evrensel hizmet” bölgesel yerleşimlerinden ayrı olarak tüm kullanıcılara, ulusal özel

durumlar ışığında, satın alınabilecek ücretlerle, belirli kalitede minimum bir set hizmet verilebilmesi” olarak tanımlanmakta ve ulusal düzenleyici kuruluşlara bu tanımlı uygulama zorunluluğu getirmektedir. Avrupa Komisyonu halen evrensel hizmet tanımını yeniden yapmak üzere raporlar hazırlamaktadır.5

Bir çok ülke kendi evrensel hizmet tanımını yapmıştır. İnternet erişimi ve e-posta hizmetleri, gerçekte yalnızca katma değerli hizmetler olmayıp, yeni ekonominin de candamarı olan ileri teknolojilerdir. Yeni teknolojilerle birlikte yaşanmaya başlanan sosyal dışlanma ve bölünmüşlüğe çare olarak önerilen evrensel hizmet tanımlarına bu hizmetlerin de alınması tartışmaları sürmektedir. Sayısal uçurum arttıkça, telekom işletmecileri ve düzenleyici kuruluşlar tarafından, evrensel hizmet tanımları ve fonları oluşturulmaktadır.

Evrensel hizmet maliyetinin kimler tarafından ödeneceği tartışmasını evrensel hizmetin kapsamının artırılması üzerine varılan uzlaşma çözememiştir. Yeni işletmeci ve taşıyıcılara göre bu görev hükümetlerin ve baskın işletmecilerindir.

Evrensel hizmet uygulamasının dünyada çok farklı örnekleri vardır. ABD’de tüm telekom işletmecileri merkezi bir fona 4 milyar dolar katkıda bulunmak ve okul ve kütüphanelere bedava internet erişimi sağlamak zorundadırlar. Clinton-Gore hükümeti ABD’deki sayısal uçurumun kapatılması çalışmalarına 1994’te yaptıkları planlarla başlamışlardır. 1994’te hükümet okullardaki her sınıfın ve kütüphanenin İnternet’e bağlanmasını hedeflemiş, 1994’te eğitim teknolojileri için 23 milyon dolar olarak ayrılan fon, 2000 yılında 766 milyon dolara çıkarılmıştır.6

Öte yandan Avrupa Birliği’nde uygulama ülkeden ülkeye değişmektedir. Avrupa Komisyonu ’nda İnternet erişiminin yasalardaki evrensel hizmet tanımında olup olmayacağı tartışması tamamlanmamıştır. Erişim tanımı ülkeden ülkeye değişmektedir. Avustralya’da Telstra her isteyene ISDN hattını götürmekle yükümlüdür. Öte yandan yerleşim yerine 20km uzaklığa ankesörlü telefon götürülmesi de evrensel hizmet yükümlülüğü olabilmektedir.

Tartışmalar evrensel hizmet maliyetini kimin ödeyeceği noktasında odaklaşmaktadır, mevcut aboneler mi, hükümet mi yani tüm vergi mükellefleri mi bu maliyeti karşılamalıdır. Ekonomi uzmanları tarafından yapılan vurgu ağı genişlemesinin ağına bağlı olan herkesin faydasına olacağı, ağı genişledikçe arama fırsatlarının artacağını yönündedir. Evrensel hizmet maliyetini karşılamının diğer örnekleri, gelirlere uygulanacak vergiler, satışlardan elde edilen yüzdelere, lisans bedelleri, arabaglantı ödemeleri gibi yöntemler olmaktadır...

Sayısal Uçurumun Önlenmesi Amacıyla Önerilen Politikalar (Turkey On-line)

“Erişim uçurumu” bilgi toplumuna doğru giden yolda ABD’den Avrupa’ya kadar en önemli sorunlardan birisidir. Çeşitli nedenlerle toplumun bir kesimi yeni ağlara erişebilirken, geri kalan önemli bir bölümü bu ağı dışında kalmaktadır. Erişim uçurumu bilgi toplumu olarak tanımlanan toplumlarda “enformasyon zenginleri-enformasyon yoksulları” olarak iki parçalı bir toplum yaratma tehlikesini beraberinde getirmektedir. Çünkü, eğitimden iş bulmaya kadar pek çok hizmetin bu ağlar üzerinden görülmesi söz konusu olmaya başlamıştır. ABD ve Avrupa’dan daha düşük kişi başına milli gelire sahip ülkelerde, sorun çok daha geniş ve önemli gözükmektedir. Toplumun güçsüz kesimlerinin yeni altyapıdan dışlanmaları, güçsüzlüklerini ve görece gelir düşüklüklerini katlayabilir. Bu nedenle hükümetler, “toplumun büyük kesimine” erişimi, hedeflerine koymaktadırlar.

Ayrıca, bu teknolojilerin en büyük etkisi ancak toplumda hızla ve adil olarak yaygınlaşmalarıyla mümkün olacaktır. Bu nedenlerle, bilgi teknolojileri ve altyapılarından sağlanacak toplumsal yararın maksimize edilmesi ve bu yolla ülkenin sosyo-ekonomik yapısının sıçrama yapması “güçsüz olanın da bağlanması” (weak link) ilkesinin tanınmasına bağlıdır. Bu ilke, dezavantajlı kesimlerin ulusal enformasyon altyapısına gereksinimleri doğrultusunda erişebilmelerinin sağlanmasını hedef olarak alır. Bu hedef doğrultusunda gerekli telekomünikasyon ve haberleşme düzenlemelerinin yapılmasını, özel projeler uygulanmasını ve kamu çıkarının bütün diğer önceliklerden daha güçlü olarak sağlanmasına yönelik müdahaleleri öngörür.

Türkiye ’de Başbakanlık direktifi ile gerçekleştirilen TUENA projesinde sayısal uçurumun azaltılması yönünde, erişim ile ilgili çok önemli hedefler konmuştur. Ana plan çalışmasının Altyapı Planlaması Alt İş Paketi’nde de belirtildiği gibi, bilgi çağı toplumları arasında yerini almayı planlayan Türkiye, 2010 yılına kadar, ulusal enformasyon ağına erişim için gerekli olan araçlara sahip olmak isteyen her haneye ve her firmaya bu olanığı sağlamayı hedeflemelidir. TUENA Projesinde bu politikayla ulaşılmaması gereken büyüklükler, kamunun (devlet ve hükümetler) bilinçli bir politika izlememesi halinde varılacak noktadan, bilgisayar sahipliği için 2 kat, İnternet erişimi için ise 10 kat daha yüksek olarak belirtilmiştir.

Mayıs 1998’de Ulaştırma Bakanlığı’na sunulan TUENA Projesi Altyapı Planlaması raporunda yer alan, erişim uçurumuna karşı yapılan saptamalar ve alınacak önlemleri içeren toplumsal öncelikler bugün için de çok geçerlidir. Raporunda belirtilen bu öncelikler şunlardır:

- *Geleceğin haberleşme altyapısına erişim için önemli ölçü olan bilgisayar sahipliğinin toplum*

içinde dağılımı dengesizdir. Geleceğin “bilgi toplumunun” geniş kesimleri dışlamaması için alım gücünü yükseltecek uygun ekonomi ve toplum politikaları seçilmelidir.

• Toplumumuzda üst gelir grupları dışındaki geniş kesimler, kırsal alanlarda yaşayanlar, kent yoksulları ve kente yeni göçenler için yaygın/adil erişim hakkı için gerekli düzenleyici mekanizmalar oluşturulmalıdır. Bu geniş kesimleri “özel ihtiyaç grupları” olarak tanımlamak yetersizdir.

• Evrensel erişim kavramı haberleşme ile ilgili tüm yasal düzenlemelere konmalı ve düzenleyici kuruluşlarla kamu kesimi gerekli ve uygun yöntemlerle bu hedefin gerçekleştirilmesinden sorumlu olmalıdır.

• Kamuya açık haberleşme merkezi, toplumsal dışlanmışlığı engelleyecek bir başka mekanizmadır. Kamuya açık haberleşme merkezi zaman ve hedef olarak bir plana uygun şekilde yürütülmelidir.

• Altyapı üzerinde çalışacak uygulamaların kullanımının kolay olması yaygınlığını arttıracaktır.

• Halkın varolan teknolojileri kullanım kapasitesi ve yeteneği yüksek değildir. Bu alanda var olan teknolojilerin kullanımının etkinliğinin sağlanması için bilgilendirme ve eğitim çalışmaları hem kamu hem de özel kesimin gündeminde olmalıdır.

Sayısal Bölünmenin azaltılması amacıyla yapısal bağlamda tedbir alınması gereken 4 farklı kategori bulunmaktadır. Bunlar:

- 1. Altyapının kuvvetlendirilmesi, çeşitlendirilmesi ve genişletilmesi,*
- 2. ICT teknolojilerine yönelik halkın bilinç ve eğitim seviyesinin artırılması,*
- 3. Cihaz fiyatlarının ucuzlatılması,*
- 4. Erişim ücretlerinin düşürülmesi.*

Sayısal uçurumun önlenmesi amacıyla uygulanacak projelerde kullanılacak finans kaynakları olarak; devlet subvansiyonları, destek ve teşvikleri ile özel sektör yatırımlarını saymak mümkündür.

1 Remarks of Gregory L. Rohde, Assistant Secretary of Commerce for Communications and Information, European American Business Council.

2 Kyushu-Okinawa Summit Meeting 2000 (<http://www.g8kyushu-okinawa.go.jp/e/theme/it.html>)

3 “Yetenek ve Kullanım Saptaması” Alt İş Paketi, <http://www.tuena.tubitak.gov.tr>

4 Directive 98/10/EC of the European Parliament and of the Council of 26 February 1998 on the application of open network provision (ONP) to voice telephony and on universal service for telecommunications in a competitive environment, <http://www.ispo.cec.be/infosoc/telecompolicy/en/ONPVTEN.pdf>

5 DG Information Society, Working Document Brussels, 27 April 2000

6 The White House, “The President’s New Markets Trip: From Digital Divide to Digital Opportunity” 17-18 April, 2000 <http://www.whitehouse.gov/WH/New-Markets-0004>